

Demografická kríza: problém hodnôt, nie len financií

14.7.2026 - Marcela Dobešová | Fórum života

Nízku pôrodnosť nevnímam iba ako ekonomický problém.

Samozrejme, bývanie, stabilná práca, dostupné služby, škôlky a podpora mladých rodín sú veľmi dôležité. Ale ak by bola demografia len otázkou peňazí, krajiny s vyššou životnou úrovňou by nemali problém s nízkou pôrodnosťou. A ony ho majú tiež.

Dáta aj spoločenský vývoj ukazujú, že nejde len o peniaze, ale o hlbokú premenu životného štýlu. Mladá generácia dnes vstupuje do dospelosti v prostredí, kde je silný tlak na výkon, kariéru, vlastné bývanie, osobnú slobodu a ekonomickú istotu. Dieťa sa potom často nevníma ako prirodzená súčasť života, ale ako riziko, záväzok alebo obmedzenie. Nehovorím to ako výčitku mladým ľuďom. Skôr opisujem prostredie, v ktorom sa rozhodujú.

Veľký problém je medzera medzi deklarovanou hodnotou rodiny a reálnym životným štýlom.

Rodina je na Slovensku stále vysoko hodnotená. Ľudia o nej hovoria ako o dôležitej hodnote. Ale v konkrétnych rozhodnutiach často vidíme niečo iné: odkladanie manželstva, odkladanie rodičovstva, krehkejšie vzťahy, viac detí narodených mimo manželstva a menšiu ochotu vstupovať do trvalého záväzku.

Slovensko je pritom stále krajinou, kde sa veľká časť obyvateľov hlási ku kresťanstvu alebo k cirkvám. Zároveň však vidíme, že formálna náboženská identita sa čoraz menej premieňa do každodenných rozhodnutí o manželstve, rodine, záväzku a rodičovstve.

Nechcem tým povedať, že Cirkev túto tému zanedbala. Práve naopak. Konferencia biskupov Slovenska upozorňovala na nepriaznivý populačný vývoj už v 90. rokoch. V pastierskom liste z roku 1996 biskupi pripomenuli, že demografický problém nemožno zúžiť na jednu príčinu, ale má ekonomický, zdravotný, sociálny, morálny aj svetonázorový rozmer. KBS už 3. júla 1996 zorganizovala tlačovú besedu k populačnému vývoju na Slovensku a upozorňovala, že prirodzený prírastok detí nedosahuje ani úroveň zachovania počtu obyvateľstva.

Aj dnes má hodnota rodiny a manželstva v Cirkvi veľmi silné miesto. Existuje Rada KBS pre rodinu, programy prípravy na manželstvo, práca s mládežou, rodinné spoločenstvá, charitatívne programy aj konkrétna pomoc ľuďom v núdzi. Rada KBS pre rodinu napríklad v roku 2026 pracovala aj s témou novej metodiky kurzov prípravy na manželstvo a jej pilotného overovania v praxi.

Problém je skôr v tom, že spoločnosť sa výrazne zmenila. Napriek tomu, že sa veľká časť obyvateľov Slovenska stále hlási ku kresťanstvu, každodenné správanie ľudí čoraz viac formuje individualizmus, tlak na výkon, neistota, strach zo záväzku a predstava, že najprv musím zabezpečiť vlastný komfort a až potom si možno všimnem človeka vedľa seba.

Tento trend vidím aj cez dlhoročnú skúsenosť vo Fóre života. Naším cieľom je prepájať ľudí a organizácie, pomenúvať problémy a motivovať tých, ktorí chcú a vedia pomôcť ľuďom v kríze. V praxi však čoraz intenzívnejšie narážame na pokles ochoty nezištne pomáhať, dlhodobo sprevádzať človeka v ťažkej situácii alebo sa zapájať do dobrovoľníckej služby.

Z môjho pohľadu nejde o individuálne morálne zlyhanie, ale o širší spoločenský jav. Spoločnosť sa postupne rozpadá na izolovanejších jednotlivcov a uzavreté bubliny. Slabne vzájomná dôvera, schopnosť dialógu aj citlivosť na potreby druhých. Najpresnejšie slovo je podľa mňa ľahostajnosť.

Vidím v tom hlboký rozpor. Na inštitucionálnej aj cirkevnej úrovni legitímne narastá diskusia o potrebe počúvania, sprevádzania a synodality. V každodennom živote však často narážame na opak: na nedostatok reálnej vnímavosti, ochoty počúvať a schopnosti viesť trpezlivý dialóg.

Poľsko je pre nás dôležité varovanie.

Je to krajina so silnou kresťanskou tradíciou, historicky výraznou autoritou Cirkvi a pomerne prísnou legislatívou v oblasti interrupcií. Napriek tomu patrí dnes medzi krajiny s veľmi nízkou pôrodnosťou.

To podľa mňa ukazuje, že nestačí, aby sa krajina formálne hlásila ku kresťanskej tradícii. Nestačia ani samotné finančné príspevky alebo legislatívne zákazy. Ak reálny životný štýl smeruje k individualizmu, odkladaniu záväzkov a uprednostneniu práce, kariéry alebo osobného komfortu pred rodičovstvom, pôrodnosť klesá aj v konzervatívnej krajine.

Z toho podľa mňa vyplýva jedna dôležitá vec: demografiu musíme prestať vnímať ako okrajovú sociálnu tému a začať ju brať ako strategickú verejnú politiku štátu.

Slovensko už má Radu vlády pre rodinu a demografický vývoj aj Národný strategický rámec na podporu rodiny a demografického vývoja do roku 2030. Problém teda nie je v tom, že by sme nevedeli, že demografia je kríza. Problém je, že sa k nej štát stále nespráva ako k strategickej priorite.

Tento strategický rámec podľa mňa pomenoval dobrú víziu: Slovensko ako krajinu priateľskú k rodinám a deťom, s kultúrou stabilných vzťahov, medzigeneračnej solidarity a úcty k ľudskému životu. Lenže vízia sama osebe nestačí. Musí sa premietnuť do konkrétnych rozhodnutí vlády, parlamentu, ministerstiev, samospráv aj verejných inštitúcií.

Rada vlády pre rodinu a demografický vývoj nebola zrušená, čo je dobré. Ale pri tak vážnej demografickej situácii nestačí, aby sa rada raz za čas stretla a vzala informácie na vedomie. Potrebujeme politické vedenie, ktoré povie, že demografia je strategická priorita štátu, nie okrajová sociálna agenda.

Rodinná politika nemôže byť iba súbor dávok.

Musí byť prierezovou politikou štátu — od bývania a práce až po školstvo, zdravotníctvo, samosprávy a kultúru. Ak štát myslí demografiu vážne, musí sa to prejavovať v konkrétnych rozhodnutiach, nielen v dokumentoch.

To znamená podporu stabilných vzťahov, dostupné bývanie, flexibilnú prácu pre rodičov, lepšie služby pre rodiny, podporu matiek, otcov aj viacdetských rodín, ale aj nový spoločenský jazyk o rodičovstve.

Dnes sa často hovorí o dieťati ako o náklade, riziku alebo prekážke. Potrebujeme znovu hovoriť o dieťati ako o dare, o rodine ako o hodnote a o rodičovstve ako o dobrom životnom projekte. Nie sentimentálne, ale pravdivo a prakticky.

Stručne povedané: Demografická kríza je správou o tom, či mladí ľudia veria, že rodina má budúcnosť. Ak majú pocit, že rodičovstvo je len ich súkromné riziko, ktoré si musia niesť sami, budú ho odkladať alebo sa mu vyhnú. Ak však spoločnosť ukáže, že rodina je verejný záujem a že v tom

mladých ľudí nenechá samých, môžeme začať meniť trend.

Marcela Dobešová je analytička a ekonómka so zameraním na neziskový a verejný sektor. Odborne sa venuje verejným financiám, sociálnej politike a riadeniu verejnoprospešných služieb. Má dlhoročné praktické skúsenosti s nastavovaním procesov, financovaním, kontrolou a hodnotením verejných služieb.

V roku 2025 bola ocenená verejným ochrancom práv za svoj prínos k ochrane práv zraniteľných ľudí a rozvoju občianskej spoločnosti. Dlhodobo pôsobí vo Fóre života, kde sa venuje systémovej aj praktickej pomoci ženám, rodinám a ľuďom v kríze.

<https://forumzivota.sk/demograficka-kriza-problem-hodnot-nie-len-financii>